

KERTOMUS FINELIB-KONSORTION TOIMINNASTA VUONNA 2016

Parhaat elektroniset aineistot tutkimukselle ja oppimiselle - avoimuutta
tukien

FinELib-toimisto

Kansalliskirjasto, Helsinki 2017
ISBN 978-951-51-3225-3 (pdf)

Julkaisija	Kansalliskirjasto
Julkaisun päivämäärä	5.5.2017
Tekijä(t)	FinELib-toimisto
Julkaisun nimi	KERTOMUS FINELIB-KONSORTION TOIMINNASTA VUONNA 2016 Parhaat elektroniset aineistot tutkimukselle ja oppimiselle – avoimuutta tukien
Julkaisun osat	
Sarjan nimi ja numero	Kansalliskirjaston Raportteja ja selvityksiä 3 / 2017
ISSN	2242-8119
ISBN	978-951-51-3225-3
URL	
URN	URN:ISBN: 978-951-51-3225-3
Kokonaissivumäärä	24
Kieli	suomi
Avainsanat – YSA (Suomi)	toimintakertomukset, sähköiset julkaisut, verkkoaineisto
Tiivistelmä	
Lisätietoja	

BESKRIVNING SIDA

Utgivare	Nationalbiblioteket
Utgivningsdatum	5.5.2017
Författare	FinELib-sekretariat
Publikation	FinELib-konsortiets verksamhet 2016
Publikationens delar	
Seriens namn och nummer	Rapporter och utredningar 3/2017
ISSN	2242-8199
ISBN	978-951-51-3225-3
URL	
URN	URN:ISBN: 978-951-51-3225-3
Sidoantal	24
Språk	finska
Nyckelord (Allärs)	verksamhetsberättelser, elektroniska publikationer, internetmaterial
Sammandrag	
Tilläggsuppgifter	

DESCRIPTION PAGE

Publisher The National Library of Finland

Date of publication 5.5.2017

Authors FinELib office

Name of publication FinELib Annual Report 2016

Parts

Name and number of series The National Library of Finland
Reports and Studies 3 / 2017

ISSN 2242-8119

ISBN 978-951-51-3225-3

URL

URN URN:ISBN: 978-951-51-3225-3

Number of pages 24

Language Finnish

Keywords annual reports, electronic resources, internet materials

Abstract

Further information

Sisältö

1	YLEISKATSAUS	7
2	EXECUTIVE SUMMARY	8
3	KOORDINOINTI, YHTEISTYÖ	9
3.1	Sopimusneuvottelut	10
3.2	Avoin julkaiseminen	11
3.3	Kotimaisia e-kurssikirjoja korkeakouluille -hanke.....	11
4	AINEISTOHANKINTA.....	14
4.1	Aineistoneuvottelut.....	14
5	VIESTINTÄ.....	17
6	TALOUS	18
7	AINEISTOJEN KÄYTTÖ	19
	LIITTEET	20
	Liite 1 Ohjausryhmän jäsenet varajäsenineen vuonna 2016	20
	Liite 2 Työryhmien jäsenet vuonna 2016	21
	Liite 3 FinELib-toimiston henkilökunta vuonna 2016.....	22

1 Yleiskatsaus

FinELib-konsortion strategia kaudelle 2016–2020 valmistui alkuvuonna 2017. Konsortion tavoitteena on tarjota *parhaat elektroniset aineistot tutkimukselle ja oppimiselle - avoimuutta tukien*.¹ Strategian toimenpideohjelma laadittiin FinELib-toimiston ja jäsenorganisaatioiden yhteistyössä. Konsortion toiminnan suuntaaminen niin että toiminnalla saavutetaan mahdollisimman suuri vaikuttavuus on entistä tärkeämpää, koska resurssit FinELib-toimistossa ja monissa jäsenorganisaatioissa vähenivät vuonna 2016.

Jäsenorganisaatioiden aineistotilaukset ovat vähentyneet parin viime vuoden aikana. 337:stä konsortion jäsenorganisaatiosta puolet vähensivät konsortion kautta hankkimiaan aineistoja. Konsortion kautta hankittujen aineistojen määrä pysyi samana 37 %:lla jäsenistä. Aineistojen määrä kasvoi vain 15 % jäsenistöstä edellisvuoteen verrattuna (2015 vs. 2016).

FinELibin kurssikirjaprojekti päättyi 2016. Pilotin aikana kirjastot hankkivat käyttöoikeuksia opiskelijoille 250 eri e-kurssikirjaan neljältä eri kustantajalta. Pilotti osoitti, että e-kirjojen tarjontaa kirjastoille on mahdollista lisätä. Pilottiin osallistuneet kirjastot toivovat, että kotimaiset kustantajat laajentavat edelleen e-kirjatarjontaansa kirjastoille.

FinELib pyrki edistämään julkaisujen avoimuutta neuvottelemalla lehtipakettikustantajien kanssa avoimesta julkaisemisesta. Kahden kustantajan (Sage, Taylor & Francis) solmittiin sopimus avoimesta julkaisemisesta.

Konsortion jäsenmäärä 1.1.2017	15 yliopistoa, 25 ammattikorkeakoulua, 29 tutkimuslaitosta ja yleiset kirjastot
Lisensioitujen aineistojen määrä	133
Lisensioitujen nimekkeiden määrä	kausijulkaisut 58 160, e-kirjat 406 048, hakuteokset ja sanakirjat 16 647
Aineistohankinnat yhteensä 25 milj. €	kausijulk 20 milj., e-kirjat 0,5 milj., hakuteokset 1,3 milj., sanakirjat 30 000, viitetietokannat 2,9 milj, muut 0,3 milj.
FinELib-hankinnan osuus verkkoaineistojen hankinnasta 2015 (€)	ammattikorkeakoulut 46 %, yliopistot 74 %
Artikkelilataushinta kausijulkaisuissa (keskiarvo)	1,7 €

Taulukko 1. Yhteenveto FinELibin toiminnasta 2016

¹ <https://www.kiwi.fi/display/finelib/FinELib-konsortion+strategia+2016-2020>

2 Executive Summary

The strategy of FinELib consortium for the term 2016-2020 was finalised in the beginning of 2017. The aim of the consortium is to offer *the best electronic resources for research and teaching – while supporting openness*.² The action plan was produced in co-operation between the FinELib office and member organisations. Focusing on the consortium's operations for achieving the best possible effectiveness is of paramount importance due to diminished resources both at the FinELib office and in many member organisations during 2016.

The subscriptions of member organisations have gone down during the past two years. Of 337 consortium member organisations, half reduced the number of resources they acquired through the consortium, 37 % of members had the same number of resources as the previous year and only 15 % of members acquired more resources than the previous year (2015 vs. 2016).

The FinELib textbook project ended in 2016. During the pilot, libraries purchased licenses for students for 250 different e-textbooks from four different publishers. The pilot showed that it is possible to increase the supply of e-books to libraries. Libraries that took part in the pilot hope that Finnish publishers further increase the amount of e-books for libraries.

FinELib aimed to promote open access by negotiating open access with scholarly journal publishers. An agreement supportive of open access publishing was reached with two publishers (Sage, Taylor & Francis).

Consortium members 1 Jan 2017	15 universities, 25 universities of applied sciences, 29 research inst, public libraries
Number of licensed resources	133
Number of licensed titles	journals 58 160, e-books 406 048, reference works and dictionaries 16 647
Acquisition in total 25m (€)	journals 20m, e-books 0.5m, reference works 1.3m, dictionaries 30 000, bibl databases 2.9m, other 0.3m
Proportion of FinELib acquisition of all e-resources acquisition 2015 (€)	universities of applied sciences 46 %, universities 74 %
Cost per article download in serials (average)	1.7 €

Table 1. Summary of FinELib operations in 2016

² <https://www.kiwi.fi/x/s4phAw>

3 Koordinointi, yhteistyö

FinELib-konsortiossa olivat vuoden 2017 alussa mukana kaikki Suomen yliopistot (15), ammattikorkeakoulut (25) ja yleiset kirjastot sekä 29 tutkimuslaitosta ja erikoiskirjastoa.

Kuva 1: FinELib-konsortion jäsenet vuoden 2017 alussa

FinELib-konsortion jäsenmäärä pysyi lähes samana edellisvuoteen verrattuna. Palokansaajien tutkimuslaitos liittyi konsortioon uutena asiakkaana. Konsortion jäsenyydestä irtautui vuoden 2016 lopussa kaksi organisaatiota: Kuntoutussäätiö ja Nuorisotutkimusseura. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja Mikkelin ammattikorkeakoulu yhdistyivät 1.1.2017 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluksi. Lisäksi vuoden 2017 alusta voimaan astui kaksi kuntaliitosta.

FinELibin ohjausryhmä hyväksyi FinELib-konsortion strategian lopullisen muotoilun helmikuun kokouksessaan. Strategia julkaistiin verkkoversiona³. Vuoden 2016 aikana strategian toimenpideohjelmaa laadittiin yhdessä jäsenorganisaatioiden kanssa. Toimenpideohjelma valmistui vuoden 2017 alussa.

Työryhmät

FinELibin e-kurssikirjahankkeessa konsortio teki yhteistyötä kotimaisten kustantajien kanssa. Konsortion jäsenistä koostuvalla työryhmällä oli helmikuussa 2016 yhteinen seminaari e-kurssikirjojen tulevaisuudesta hankkeessa mukana olevien kustantajien ja e-kirja-alustan toimittajan kanssa. Lokakuussa FinELib ja Suomen Kustannusyhdistyys järjestivät kustantajille ja kirjastoille suunnatun Sähkökirjat kurssikirjoiksi -seminaarin, jossa kerrottiin FinELibin e-kurssikirjahankkeen tuloksista.

³ <https://www.kiwi.fi/x/4wZyAg>

FinELibin Elsevier-neuvotteluja varten vuonna 2015 perustettu strategiaryhmä jatkoi toimintaansa vuonna 2016. Ryhmässä oli yliopisto-, tutkimuslaitos- ja ammattikorkeakoulusektorin edustajia sekä avoimen julkaisemisen asiantuntijoita. Puheenjohtajana toimi Helsingin yliopiston vararehtori Keijo Hämäläinen.

Tiedelehtineuvottelujen tukena toimi myös jäsenorganisaatioiden kirjastoyhteyshenkilöistä koostuva ryhmä. Ryhmän asiantuntemusta on käytetty pohtimaan neuvotteluissa esiin tulevien käytännön asioiden, esimerkiksi aineistojen pääsyyn ja OA-vaihtoehtoihin liittyviä järjestelyjä ja ohjeita.

Pitkäaikaiskäyttöryhmä kokoontui vuonna 2016 yhden kerran. Kokouksessa päätettiin, että tehdään FinELib-toimiston esityksen mukainen esitys ohjausryhmälle pitkäaikaiskäyttöperiaatteiden uudistamisesta.

Kansainvälinen yhteistyö

FinELib teki avoimeen julkaisemiseen liittyen aktiivista yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla, mm. OA2020-hankkeen, EUA:n, LERUn, Liberin, Knowledge Exchangen ja konsortioiden yhteistyöfoorumien ICOLCin kanssa.

Vuosittain järjestettävä kansainvälinen LIBER-konferenssi järjestettiin vuonna 2016 Suomessa ja FinELib osallistui konferenssiin⁴ järjestelyihin vastuullaan sponsorihan-kinta. Konferenssia tuki 32 ulkomaista ja kotimaista sponsoria. FinELib-toimisto osallistui myös muutoin vapaaehtoistyöhön konferenssin aikana toimimalla mm. vieraiden oppaina ja saliaavustajina.

3.1 Sopimusneuvottelut

Yhtenä sopimusneuvottelujen painopisteenä oli saada lisenssisopimukseen lauseke auktorisoitujen käyttäjien oikeudesta käyttää lisensioitua aineistoa tiedon louhintaan. Neuvotteluja käytiin 28 sopimuksen osalta, joissa lauseketta ei ollut lainkaan tai joissa lauseke sisälsi rajoituksia. Lauseke onnistuttiin neuvottelemaan kuuteen sopimukseen. Muiden osalta kustantaja joko kieltäytyi antamasta oikeutta louhintaan missään muodossa tai välittäjällä ei ollut riittäviä valtuuksia. Kahden aineiston osalta kustantaja olisi edellyttänyt erillisen sopimuksen laatimista jokaisesta projektista, jossa louhintaa haluttaisiin tehdä. Kahden sopimuksen osalta neuvottelut ovat vielä kesken.

OA-julkaisemisen ehdoista sovittiin kahden kustantajan kanssa. Sopimusehdoissa sitoutettiin kustantaja mm. tarjoamaan Creative Commons -lisenssejä OA-artikkeleille sekä raportoimaan konsortiolle OA-artikkelien määristä.

⁴ <https://liber2016.org/>

3.2 Avoin julkaiseminen

Vuonna 2016 FinELibin tiedelehtineuvotteluissa oli uutena tavoitteena edistää suomalaisten tutkijoiden Open Access -julkaisemista. Avoin julkaiseminen takaa tietelle ja tutkimukselle mahdollisimman suuren näkyvyyden ja jatkokäytön ja hyödyttää tutkijoita ja koko yhteiskuntaa. Kansallisessa ATT-hankkeessa Suomelle on asetettu tavoite olla yksi johtavista maista tieteen avoimuudessa jo vuonna 2017. Myös Euroopan Unionilla on selkeä tavoite siirtyä avoimeen julkaisemiseen vuoteen 2020 mennessä.

Tiedelehtineuvotteluissa pyritään löytämään malleja, joissa yhdistyvät pääsy lisensioituun aineistoon, suomalaisten tutkijoiden julkaisujen saaminen avoimeksi sekä kohtuullinen hinta. Kansainvälisiä esimerkkejä vastaavista sopimuksista on mm. Hollannissa ja Saksassa. Siirtymistä tilausmallista avoimeen julkaisemiseen kansainvälisellä tasolla on hahmoteltu OA2020-hankkeessa⁵, jonka Expression of interest –asiakirjan FinELib-konsortio on allekirjoittanut.

FinELib koordinoi vuosittain jäsenorganisaatioidensa SPARC Europe jäsenmaksujen keruun. SPARC (the Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) Europe on eurooppalaisten tutkimuslaitosten ja -kirjastojen yhteenliittymä, jonka tarkoituksena on edistää avointa saatavuutta. Vuonna 2015 SPARC-jäsenmaksun maksoi 11 organisaatiota. FinELib osallistuu myös DOAJin ylläpidon kustannuksiin. FinELib-konsortio sitoutui vuonna 2016 osallistumaan SCOAP3-hankkeen jatkokautteen (2017–2019).

FinELib-toimisto on osallistunut opetus- ja kulttuuriministeriön ATT-hankkeen Avoimen julkaisemisen yhtenäiset käytännöt ja tuki –työryhmän työhön. FinELib-konsortion jäsenet toteuttivat avoimuutta myös siten, että OKM:n aloitteesta julkaistiin kesällä 2016 suomalaisten tutkimusorganisaatioiden tieteellisille kustantajille ja välittäjille maksamia tilausmaksuja vuosilta 2010–2015⁶.

3.3 Kotimaisia e-kurssikirjoja korkeakouluille -hanke

FinELib-konsortio on vuodesta 2014 alkaen kehittänyt e-kurssikirjoille uudenlaisia lisenssimalleja, joilla kirjapula voidaan helpottaa tarjoamalla useille käyttäjille samanaikainen lukuoikeus e-kirjaan. Vuoden 2016 lopussa päättyneen kaksivuotisen e-kurssikirjaprojektin tavoitteena oli laajentaa ja parantaa suomalaisten sähköisten kurssikirjojen tarjontaa ja käytettävyyttä korkeakouluissa sekä lisätä e-kirjatietoisuutta kustantajien piirissä. Hanketta veti Kansalliskirjasto, ja siihen osallistuivat useiden yliopisto- ja ammattikorkeakoulukirjastojen lisäksi kustantajat Edita, Gaudamus, PS-kustannus ja Vastapaino sekä e-kirjapalveluja tarjoava Ellibs.

⁵ <https://oa2020.org/>

⁶ <http://avointiede.fi/kustantajahintatietoja>

Yliopistoille ja ammattikorkeakouluille avattiin elokuussa 2015 mahdollisuus hankkia kotimaisia e-kurssikirjanimekkeitä pilottikäyttöön lukuvuodeksi 2015 - 2016. Pilotissa testattiin lisenssimalleja, joilla kurssikirjapulaa voitaisiin helpottaa tarjoamalla useille käyttäjille samanaikainen lukuoikeus e-kirjaan. Pilotin tuloksena saatiin kaksi kirjastokäyttöön soveltuvaa lisenssimallia: yhtäaikaisten käyttäjien lisenssit sekä lainakertapaketit.

Pilottijakson aikana lukuvuonna 2015 – 2016 korkeakouluille oli Ellibsin verkkokirjakaupan kautta tarjolla yhteensä 250 uutta e-kurssikirjanimekettä Edita Publishingin, Gaudeamuksen, PS-kustannuksen ja Vastapainon valikoimista. Näitä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen hankkimia kirjoja lainattiin korkeakouluissa lukuvuoden aikana yli 33 000 kertaa.

FinELib keräsi keväällä 2016 verkkokyselyllä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden ja opettajien kokemuksia e-kirjojen käytöstä. Vastaukset osoittavat, että e-kirjat ovat jo osa opiskelijoiden ja opettajien arkea, ja parhaimmillaan ne myös nopeuttavat ja helpottavat opintoja ja opetusta. Korkeakouluopettajilla ja -opiskelijoilla on melko paljon kokemusta e-kirjoista. Suurin osa kyselyyn vastanneista opettajista (78 %) ja opiskelijoista (77 %) on lukenut opetukseen liittyviä e-kirjoja. Yli puolet (65 %) opettajista on käyttänyt opetuksessaan e-kirjoja ja viidesnnes vastaajista käyttää e-kirjoja usein osana opetusta. E-kirjojen helppo saatavuus ja nykyistä parempi käytettävyys nousivat tärkeimmiksi tekijöiksi, kun vastaajia pyydettiin kertomaan, millaisia e-kirjojen pitäisi olla jatkossa, että ne toimisivat hyvin osana opintoja ja opiskelua.

Sekä korkeakoulukirjastot että mukana olleet kustantajat ja e-kirja-alustan toimittaja ovat kokeneet e-kurssikirjaprojektin hyödylliseksi. Kustantajat ja e-kirja-alustan toimittaja saivat kirjastoilta palautetta e-kirjatarjonnan ja uudenlaisten lisenssimallien kehittämiseksi. Korkeakoulut saivat hankkeen ansiosta lisää kurssikirjoja e-muodossa kirjastokäyttöön sopivilla lisenssimalleilla.

E-kurssikirjahanketta valmisteltiin useaan otteeseen korkeakoulujen edustajista koostuvassa e-kurssikirjatyöryhmässä. Keskeistä projektin etenemiselle olivat myös e-kurssikirjatyöryhmän, kustantajien ja Ellibsin kanssa hankkeen kuluessa järjestetyt yhteiset keskustelutilaisuudet.

Vaikka hankkeella saatiin lisättyä kotimaisten e-kirjojen tarjontaa kirjastoille sopivilla lisenssimalleilla, ei nykyinen e-kirjatarjonta vielä riitä kattamaan kaikkia opettajien ja opiskelijoiden tarpeita. Hankkeessa saatujen myönteisten kokemusten toivotaan kannustavan kustantajia ja muita alan toimijoita tarjoamaan e-kirjoja kirjastoille myös jatkossa.

Hankkeen tuloksista esiteltiin kustantajille ja kirjastoille Kansalliskirjaston ja Suomen kustannusyhdistyksen yhteistyössä järjestämässä seminaarissa marraskuussa. Hankkeen loppuraportti on luettavissa verkkojulkaisuna⁷.

⁷ <https://www.doria.fi/handle/10024/130621>

4 Aineistohankinta

4.1 Aineistoneuvottelut

FinELib-toimisto neuvotteli vuonna 2016 yhteensä noin 80 aineiston sopimukset. Suomen taloustilanne sai ymmärrystä monilta kustantajilta. Joissakin aineistoissa kustantaja ei korottanut hintaa lainkaan ja monet kustantajat alensivat hintoja neuvottelujen kuluessa. Kahden aineiston tilaajamäärä putosi alle neljän tilaajan, jolloin konsortiohankinta näiden aineistojen osalta päättyi.

Lehtipakettineuvotteluissa neuvoteltiin suomalaisille tutkijoille mahdollisuudesta julkaista artikkelit avoimena kustantajien tilausmaksullisissa lehdissä. Kahden kustantajan kanssa solmittiin sopimus, joka mahdollistaa avoimen julkaisemisen ko. kustantajien lehdissä. Neljän kustantajan kanssa päädyttiin 1-vuotiseen sopimukseen ja neuvotteluja avoimesta julkaisemisesta jatketaan vuonna 2017.

Neljän FinELib-aineiston (MLA International Bibliography, CAB Abstracts, PsycArticles ja PsycInfo) hankinta toteutettiin kilpailuttamalla vuonna 2016. Vertailukriteereinä toimivat hinta, Finna- ja SFX-yhteensopivuus, käyttöehdot ja käyttötilastot. Lisäksi tarjousten tuli täyttää FinELibin ehdottomat lisensiointiperiaatteet. Kilpailutusten kautta ei saavutettu suoraa hintaetua verrattuna aineistojen edellisen vuoden hintoihin. Sen sijaan pakollisia lisensiointiperiaatteita ja muita käyttöehtoja saavutetaan kilpailutusten yhteydessä tehokkaasti.

FinELib-aineistoista määrällisesti isoimman ryhmän muodostaa e-kirjat, joista isoimmat kokoelmat ovat Ebrary-kokoelma sekä historialliset EEBO- ja ECCO-kirjakokoelmat.

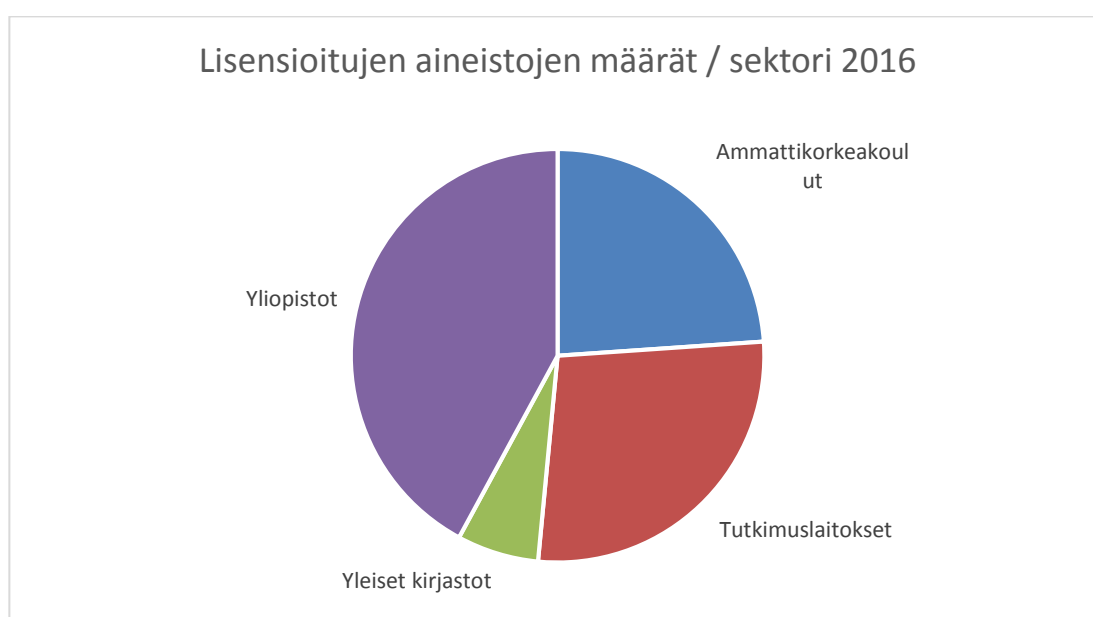
Aineistotyyppi	Lisensioitujen aineistojen määrä 2014	Lisensioitujen aineistojen määrä 2015	Lisensioitujen aineistojen määrä 2016
E-kausijulkaisut	57 155	79 217	58 160
E-kirjat, hakuteokset	384 584	402 131	406 048
Viitetietokannat	111	111	99
Muut elektr. palvelut	5	9	10
Sanakirjat	65	58	182

Taulukko 2. Lisensioitujen aineistojen määrät aineistotyypeittäin 2016

Lisensioitujen aineistojen määrät vaihtelivat sektoreittain. Vuodesta 2015 vuoteen 2016 aineistomäärät aavistuksen kasvoivat muilla sektoreilla paitsi yleisissä kirjastoissa. Yleisten kirjastojen tilaamien aineistojen määrät ovat vähentyneet usean vuoden ajan.

	2014	2015	2016
YLIOPISTOT	126	122	125
AMMATTIKORKEAKOULUT	68	69	71
TUTKIMUSLAITOKSET	85	81	82
YLEISET KIRJASTOT	28	22	19

Taulukko 3. Lisensioitujen aineistojen määrät / sektori

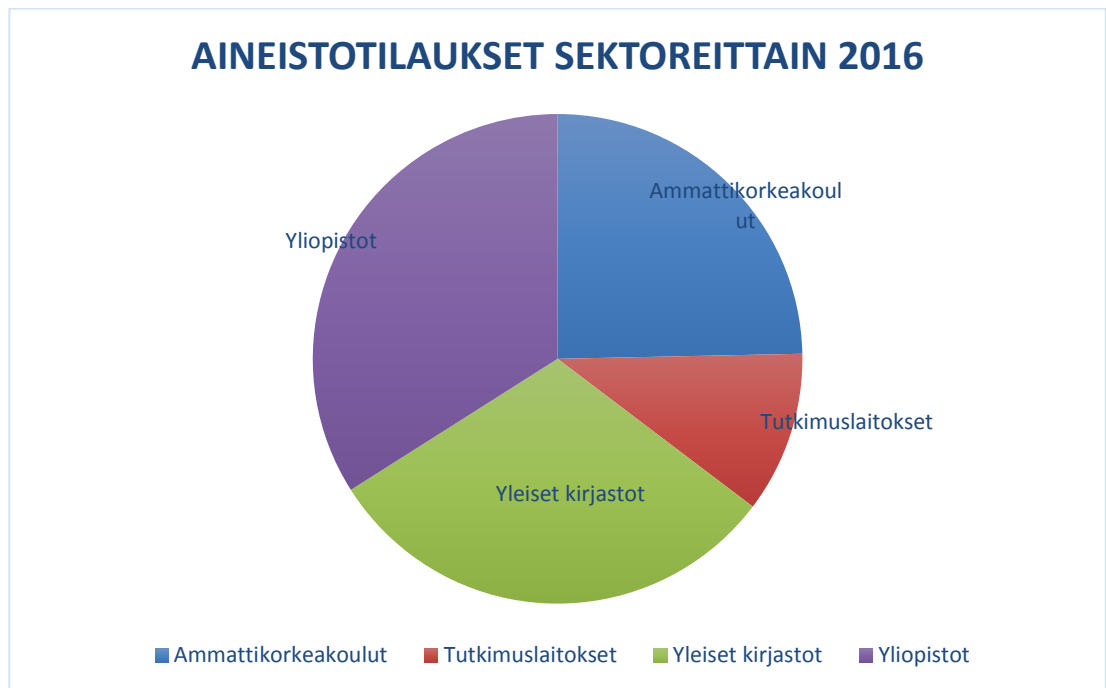

Kuva 2. Lisensioitujen aineistojen määrät / sektori

Aineistotilausten määrissä tapahtui laskua kaikilla sektoreilla. Yleisissä kirjastoissa on vähän tilattuja aineistoja, mutta aineistotilausten määrä on suuri johtuen tilaavien kuntien suuresta määrästä. Yleisten kirjastojen osalta tilausten määrään vaikutti vuodesta 2015 vuoteen 2016 vähentävästi se, että vuonna 2016 yleisten kirjastojen e-kirjahankinta siirtyi kokonaan yleisten kirjastojen konsortion vastuulle. Lisäksi yleiset kirjastot lakkauttivat viitetietokantatilauksiaan.

	2014	2015	2016
YLIOPISTOT	804	789	773
AMMATTIKORKEAKOULUT	571	570	561
TUTKIMUSLAITOKSET	301	259	242
YLEISET KIRJASTOT	1017	856	698

Taulukko 4. aineistotilaukset / sektori

Kuva 3. Aineistotilausten määrien jakautuminen sektoreittain

Jäsenorganisaatiot joutuivat sopeuttamaan aineistohankintaansa myös vuoden 2017 aineistotilausten suhteen. Kaikilla sektoreilla tilausmäärät vähenivät edelleen vuodesta 2016. Tilausten perumisen syiksi kirjastot ilmoittivat huonon rahatilanteen, aineiston vähäisen käytön tai ison hinnankorotuksen.

5 Viestintä

FinELib pyrki vuonna 2016 lisäämään julkista viestintää tiedelehtineuvotteluista monin keinoin ja eri kanavissa. Julkisen viestinnän tavoite on välittää tiedeyhteisölle yhä enemmän tietoa tiedelehtitilausten haasteista ja siitä, miksi avoin julkaiseminen on nyt tärkeä osa tiedelehtineuvotteluja. FinELib-toimisto työsti vuoden aikana uutisia, tiedotteita, artikkeleita ja tietoiskuja lehtineuvotteluista. Niitä jaettiin verkossa FinELibin asiakaswikin kautta sekä Twitterillä ja Kansalliskirjaston Facebookissa. Lisäksi jäsenorganisaatiot välittivät tiedotteita ja esityksiä omissa organisaatioissaan.

Julkinen tiedotus herätti tutkijayhteisössä toivottua kiinnostusta neuvotteluja kohtaan. Tutkijat perustivat Tiedonhinta.fi –kannanoton⁸ tukeakseen neuvotteluita. Kiinnostusta oli jonkin verran myös lehdistössä, mm. Suomen Kuvalehti ja Hufvuds-tadsbladet tekivät jutut neuvotteluista.

Jäsenorganisaatioiden ja FinELib-toimiston välisen viestinnän tärkeitä välineitä olivat myös vuonna 2016 ekstranet ja webinaarit aineistoneuvotteluista. Webinaarit saivat vuoden aikana paljon positiivista palautetta, ne koettiin hyvänä ja tärkeänä tapana välittää tietoa ja keskustella konsortion työstä ja tavoitteista.

Aineistopäivä järjestettiin 19.4.2016. Päivän teemoja olivat avoin julkaiseminen, e-kurssikirjaprojekti, HelMet-kirjastojen eMagz-aikakauslehtipilotti ja saavutettavat e-aineistot. Tapahtumaan oli myös etäosallistumismahdollisuus.

⁸ <http://tiedonhinta.fi/fi/kannanotto/>

6 Talous

Kansalliskirjaston budjetti FinELib-toiminnan osalta vuonna 2016 oli 3,8 miljoonaa euroa. Tästä summasta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tilaamiin aineistoihin käytettiin 3,1 miljoonaa euroa, seuraavaksi suurin kuluerä oli palkat.

	Budjetoidut kulut 2016	Toteutuneet 2016	Rah.jäljellä 1 - 12/2016	Toteutuneet 2015
Kustannuslaji	EUR	EUR	EUR	EUR
Kulut	3 790 157	3 739 897	50 260	3 811 120
Palkat yhteensä	541 392	506 735	34 657	554 255
Tilakustannukset	49 565	52 094	-2 529	55 494
Aineet ja tarvikkeet	3 157 000	3 144 165	12 835	3 143 458
Koneet ja laitteet	0	145	-145	0
Ostetut palvelut	13 000	7 354	5 646	26 606
Matkat	6 500	7 658	-1 158	9 495
Muut kulut	7 851	6 536	1 315	6 517
Yleiskustannukset	14 850	15 211	-361	15 294

Taulukko 5. FinELibin budjetti 2016

FinELib-aineistoihin jäsenorganisaatiot käyttivät yhteensä 25 miljoonaa euroa vuonna 2016. Summa on miljoona enemmän kuin vuonna 2015.

Isoimmat kustannukset jäsenorganisaatioille tuli e-lehtipakettien hinnoista, ne maksoivat vuonna 2016 lähes 20 miljoonaa euroa.

	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Aineistotyyppi	Yliopistot	Yliopistot	AMKit	AMKit	Erikoiskirjastot	Erikoiskirjastot	Yleiset kirjastot	Yleiset kirjastot	YHTEENSÄ	YHTEENSÄ
E-lehdet	15 407 707	16 033 816	1 155 711	1 253 447	2 505 316	2 585 580	114 572	114 883	19 183 308	19 987 727
E-kirjat *)	260 800	272 217	193 621	200 359	19 087	16 451	2 640	0	476 149	489 028
Hakuteokset	646 906	670 876	426 375	505 369	178 043	126 163	64 130	50 477	1 315 455	1 352 886
Sanakirjat	12 284	27 547	3 577	65 965	4 471	9 287	0	6289	20 332	109 089
Viitetietokannat	2 129 383	2 174 416	181 827	171 983	363 314	361 715	303 066	188 617	2 977 592	2 896 732
Muut	151 597	138 510	108 744	70 253	41 550	45 379	7 697	6 958	309 588	261 100
YHTEENSÄ	18 608 677	19 317 384	2 069 855	2 267 379	3 111 781	3 144 576	492 105	367 225	24 282 424	25 096 565

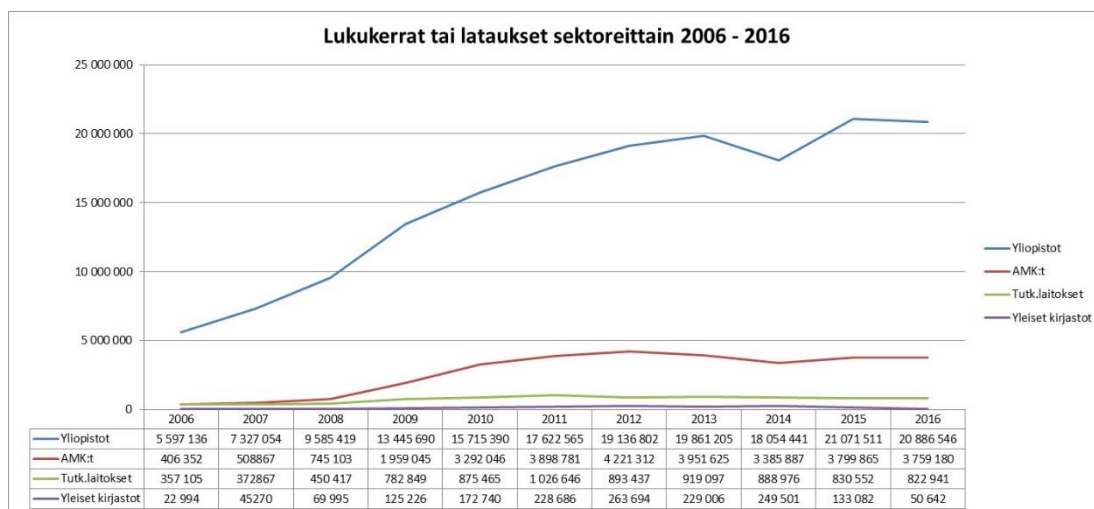
Taulukko 6. Licensioidut aineistot aineistotyypeittäin (€) / sektori 2016 ja 2015 *) Luvusta puuttuvat ne e-kirjahankinnat, joissa FinELibin kautta on puitesopimus, mutta kirjastot hankkivat kirjat suoraan

7 Aineistojen käyttö

Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten lukukertojen määrät pienenevät noin prosentin verran. Yleisten kirjastojen lukukerrat putosivat kolmanneksen edellisestä vuodesta. PressReader, jota monet yleiset kirjastot tilaavat, ei pystynyt toimittamaan käyttötilastoja keskitetysti vuonna 2016 vaan kirjastot hakivat tilastot omilla tunnuksillaan. Myös Nationalencyklopedin-aineistoa käytettiin yleisissä kirjastoissa tuntuvasti edellisvuotta vähemmän.

Isoista lehtipaketeista Elsevierin, Springerin, Taylor & Francisin, SAGEn, Wiley-Blackwellin ja ProQuestin Business Suiten lehtien käyttö kasvoi. Myös e-kirjakokoelma Ebraryn ja Edilex lakipalvelun käyttö kasvoi edelleen.

Lähes kaikkien EBSCOn kokotekstiaineistojen käyttö väheni yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Yliopistojen käyttö väheni 38 % (v.2015: 2 686 515, v. 2016: 1 948 740) ja ammattikorkeakouluissa EBSCO-aineistoa käytettiin 73 % vähemmän (v.2015: 397 832, v. 2016: 229 831). Käytön väheneminen voi johtua siitä että Nelliportaalista luovuttiin vuoden 2016 aikana, jolloin Nelliin pikahaku ei enää ollut käytössä.

Kuva 4. Lukukerrat sektoreittain 2006-2016

LIITTEET

Liite 1 Ohjausryhmän jäsenet varajäsenineen vuonna 2016

Jäsen: rehtori Matti Manninen, Jyväskylän yliopisto, puheenjohtaja

Varajäsen: vararehtori Kaisa Miettinen, Jyväskylän yliopisto

Varsinainen jäsen: rehtori Petri Raivo, Karelia ammattikorkeakoulu

Varajäsen: toiminnanjohtaja Riitta Rissanen, ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Jäsen: kirjastonjohtaja Tarja Koskimies, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, varapuheenjohtaja

Varajäsen: tietopalvelupäällikkö Kaisa Rissanen, Tampereen ammattikorkeakoulu

Jäsen: tietopalvelupäällikkö Eeva Klinga-Hyöty, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Varajäsen: kirjastonjohtaja Maija Koponen, Rovaniemen ammattikorkeakoulu

Jäsen: tietopalvelupäällikkö Elisa Paavilainen, Suomen ympäristökeskus

Varajäsen:

Jäsen: Manager Tuula Hämäläinen, VTT Knowledge Solutions

Varajäsen: päällikkö Janne Ranta, YLE Kirjasto-tietopalvelu

Jäsen: kirjastonjohtaja Ulla Nygrén, Turun yliopisto

Varajäsen: ylikirjastonhoitaja Kimmo Tuominen, Helsingin yliopisto

Jäsen: kirjastonjohtaja Riitta Lähdemäki, Tampereen teknillinen yliopisto

Varajäsen: kirjastonjohtaja Minna Niemi-Grundström, Tampereen yliopisto

Jäsen: palvelupäällikkö Liisa Rossi, Kuopion kaupunginkirjasto

Varajäsen: kirjastotoimenjohtaja Marja Malminen, Lahden kaupunginkirjasto

Jäsen: toimistopäällikkö Virva Nousiainen-Hiiri, Helsingin kaupunginkirjasto

Varajäsen: suunnittelija Aija Laine, Turun kaupunginkirjasto

Jäsen: ylitarkastaja Anne Luoto-Halvari, opetus- ja kulttuuriministeriö

Varajäsen: kulttuuriasianneuvos Minna Karvonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Varsinainen jäsen: kirjastotoimen ylitarkastaja Merja Kummala-Mustonen, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Varajäsen: kirjastotoimen ylitarkastaja Satu Ihanamäki, Lapin aluehallintovirasto

Jäsen: johtaja Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto/kirjastoverkkopalvelut

Varajäsen: palvelupäällikkö Arja Tuuliniemi, Kansalliskirjasto/FinELib

Liite 2 Työryhmien jäsenet vuonna 2016

E-kurssikirjatyöryhmä

Aniita Ahlholm-Kannisto, TaY

Seija Karvanen, HY

Tytti Leppänen, JY

Erik Lindgren, TY

Terhi Manninen, Kansalliskirjasto / FinELib

Virpi Miettinen, OY

Paula Mikkonen, Kansalliskirjasto / FinELib

Iina Peltonen, Kansalliskirjasto / FinELib

Annamari Pudas, Lapin korkeakoulukirjasto

Miira Sarkki, Aalto

Sari Soininen, Metropolia

Lehtineuvottelujen tuki -työryhmä

Mari Aaltonen, Aalto yliopisto

Tiina Jounio, Oulun yliopisto

Aniita Ahlholm-Kannisto, Tampereen yliopisto

Harri Parviainen, Itä-Suomen yliopisto

Anneli Partanen, Helsingin yliopisto

Tiina Eklund, Turun yliopisto

Sirpa Suonpää, Luke

Tuula Hämäläinen, VTT

Seppo Tuomivaara, Työterveyslaitos

Sari Soininen, Metropolia AMK

Arto Ikonen, JY

Anu Alaterä / FinELib

Paula Mikkonen / FinELib

Pitkäaikaiskäyttötyöryhmä

Tiina Eklund, TY

Marja Hirn, HY

Anneli Partanen, HY

Kristiina Lähdesmäki, HY
Maaria Harviainen, TaideYO
Terhi Manninen, Kansalliskirjasto / FinELib
Iina Peltonen, Kansalliskirjasto / FinELib
Toni Vesterinen, Kansalliskirjasto / FinELib

Liite 3 FinELib-toimiston henkilökunta vuonna 2016

palvelupäällikkö
4 tietoasiantuntijaa
1 tietoasiantuntija 28.8.2016 saakka
2 hankinta-asiantuntijaa
1 kirjastos sihteeri